

Г Е Р М А Н  
ГЕССЕ

ЛЮБОВНІ  
ОПОВІДКИ



ХАРКІВ  
«ФОЛІО»  
2023

---

## ПАХОЩІ ЖАСМИНУ

Понад кронами високих дерев тихим лагідним небом пли- вли легкі нічні хмаринки, а над ними спокійно висів осяйний тихий місяць.

У навколишніх садах і в темному парку на лагідному вітрі вирували різноманітні пахощі, змагаючись між собою. Бла- городний аромат чайних троянд гойдався у повітрі легко й скромно. Поряд із ним линув перебіжно й нестримно при- страшний запах гвоздики, важкий і духмяний аромат геліотро- пів, тихо розливав свої пахощі бузок.

Але найнасиченіше, найміцніше, найпристрасніше і най- більш збудливо з-поміж інших ароматів вирізнявся запах жа- смину, солодкавий, духмяний, невід'ємний сильний збудник нічних чар раннього літа. Він розносився широкими хвиля- ми, проникаючи в глибину старого парку, одурманливо, тепло і романтично, ніби якась хмара палких думок про кохання.

З освітлених вікон садового будиночка доносилися зву- ки рояля. Вони пробивалися притлумлено крізь червоні гар- дини на відчинених вікнах і разом із теплим світлом ліхтарів неслися радісно й легко понад широкими кам'яними вхідни- ми парковими сходами, понад трояндами й кущами жасмину. Зробившись зовсім легкою і тихою, граційна музика полеті- ла вкінці через сутінкову ротонду, через паркові доріжки до глибокої темряви алеї могутніх буків. Там звуки завмирили і розпливалися, злегка гойднувшись, відділяючись від остан-

ніх хвиль пахоців квітів, рознесених вітром, і зникали в темному густому листі, злітали до неба, що сяяло лагідною місячною синявою, до тихого, непотривоженого, заколисуючого спокою лагідної ночі.

У ротонді з каштанів, що відкривала вхід до парку, місяць, з висоти небозводу, чітко й виразно окреслив на землі білий овал світла. На затіненій стороні, там, де панувала суцільна темрява, стояла лавка з піщаника.

Чарівна молода панна, яка грала на роялі в садовому будиночку, ймовірно, знала, що на цій лавочці сидить поет і страждає від свого безнадійного кохання. Вона знала, що він кохає її як хлопчак, за її красу, і це його кохання було для неї новим і бажаним віддзеркаленням її власного любовного збудження. Щоразу вона знаходила на роялі в салоні садового будиночка велику, розкішну, духмяну пурпурову троянду, що її поет власноруч покладав на безмовні біло-чорні клавіші. Вона мала спершу підняти троянду, взяти її до рук і, перш ніж розпочати грати, згадати про поета. І кожного разу поряд із трояндою лежали вірші, виведені легкими летючими літерами на окремому білому аркуші, а під ними щоразу стояв новий підпис, який завжди по-новому натякав на особу автора і на його закоханість. Але у самих віршах ішлося щоразу про троянди і вчувався натяк на ту єдину, яка перевершувала червоні троянди своєю красою, а білі — своєю ніжністю.

Усе це якнайкраще відповідало думкам молодої пані, оскільки вона дуже любила все поетичне й романтичне, якщо це легко сприймалося й лестило її власній вроді. А з самих віршів неважко було зрозуміти, що поет витрачав на них увесь день; вони відзначалися вишуканою, чіткою, виваженою формою і зблискували рідкісними словами та римами, мовби якась золота прикраса з діамантами. Зavidною була доля цих віршів — адже їх читали чудові, вдячні жіночі очі,

а витончені рожеві жіночі пальчики складали їх у папку, обтягнуту шовком.

Молода панна зробила тривалу паузу. Вона спочатку обмахнула себе сьогоднішньою трояндою, затим зробила те саме з аркушем, на якому були виписані віршовані рядки, які нині здавалися їй напрочуд галантними і які їй дуже лестили. Відтак вона якусь хвилю переглядала зошити з нотами, після чого поклала один із них перед собою на похилений пюпітр, що нагадував за формою гітару, і затим заграла знову. То була невеличка вишукана п'єска Моцарта.

Сповнені граціозності музичні фрази блискуче і з упевненою елегантністю вишиковувалися одна за одною, рухаючись плавно, без різких перепадів, у немалому зачудуванні від власної милозвучності. Це стосувалося насамперед партії басу, який, здавалося, іноді забував, що він має супроводжувати мелодію, і, зрадівши цьому усвідомленню, повторював низьким тоном головну тему, наче якийсь потішений старший чоловік, який уважно стежить за рухами юних танцівників.

Граючи на роялі, панна деколи нахилила вбік свою чарівну біляву голівку і думала з тихим благоговінням про поета. Вона чітко уявляла, як він сидить на заокругленій лавці з піщаника під каштанами і вдивляється своїми глибокими очима у місячне небо. І як, тихо зітхаючи, час від часу повертає свою темну голову в бік садового будиночка, жадібно дослуховуючись до музичних звуків, що долинали звідти. Він був блідий, а його горде і стримане обличчя приховувало якусь зворушливу хлоп'ячу безпорадність.

Музика несподівано закінчилася. Нічна тиша замкнулася, ніби темне озеро над затонулою, незавершеною мелодією.

Молода чарівлива панна, полишивши свого капелюшка, тихенько покинула садовий будиночок, щоб повернутися до замку. Але посеред саду, що духмянів квітами, на тому місці, де збігалися чотири широкі доріжки, біля округлої рожевої

клумби, вона несподівано зупинилася. Її немовби щось осяяло. Тоді розвернулася й повільно попрямувала доріжкою, що вела до паркових сходів. Поволі, з піднесеною головою, пройшла вона поміж кущами, так само повільно піднялася чотирма широкими сходами й увійшла до затемненої ротонди, де, як вона знала, сидів поет, причаївшись у мовчазній тіні каштанів.

Переступивши межу тіні, вона зробила кілька кроків уперед і ступила в овал білого світла, схрестила обидві руки на потилиці і, відкинувши голову назад, завмерла незворушно і замріяно у місячному сяйві, ніби якась чарівна садова фея, що захотіла викупати свою красу у місячному сяйві. Вона глибоко вдихнула. Її краса ясніла й хизувалася в темному обрамленні величавих багатолітніх дерев. А поряд із ними, у сутінковій п'їтмі, безшумно наслухаючи, сидів поет і тремтів від збудження. То була чарівлива благословенна мить!

За якусь мить панна розвернулася і швидко зникла затишаючими кроками садовою доріжкою.

У душі поета, який, нагнувшись уперед, стежив за нею палаючим поглядом, зродився вірш, сповнений непоборної туги й моріння.

Саме про такий вірш мріяла чарівна панна у своїй опочивальні, тішачись із нетерпінням завтрашньому вечору та аркушу з новими поетичними рядками. Тим часом, нарозкошувавшись ще раз блаженством райських миттєвостей, пережитих у ротонді, вона заснула, і на її вустах забриніла на мить легенька дівоча усмішка.

---

## ВИНАХІДНИК

Мій приятель Костянтин Зільбернагель гарно ладнав з усіма сусідськими дівчатами, але справжнього «золотка», коханої, в нього не було. Коли він бачив, як якась дівчина стоїть чи проходить повз, він тут же озивався до неї привітанням, жартом, лагідним словом чи дружнім кпином, що дозволяється між близькими людьми, і дівчата зупинялися, дивилися йому вслід і висловлювали своє благовоління. Будь-яка могла би бути його, але він цього не хотів. І якби часто у майстерні не заходила мова про дівчат і про любовні історії, він тільки стелав плечами, і якщо хтось із нас, його братчиків, запитував, що він про все це думає, він лише посміхався і промовляв:

— Ну, тільки вперед, сміливіше, ласуни! Я ще доживу до того, коли ви всі оженилися.

— Так, а чому би й ні? — вигукував хтось з нас. — Хіба одруження — таке вже нещастя?

— Що ж, можеш спробувати. Але тільки не я. Я — ні!

Ми часто сміялися з нього, і все лише тому, що він не був ненависником жінок. Щоправда, коханої в нього ніколи не було, але якщо десь мимохідь можна було коротко пофліртувати, легенько ущипнути якусь дівчину чи потай зірвати поцілунок, Зільбернагель не пропускав такої можливості. Й крім того, ми гадали, що не помиляємося, коли вважаємо, що він десь приховує любу своєму серцю дівчину і, напевно, буде перший поміж нас, хто візьме шлюб. Тому що він гарно заробляв

і міг будь-якої миті стати майстром, якби цього захотів, подекували, що має солідний банківський рахунок.

У всьому іншому Костянтин був людиною, яку всі любили. Він ніколи не показував, що спритніший від нас і більше знається на нашій справі; якщо ми, як колеги, зверталися до нього по пораду, він ніколи не відмовляв, охоче брав практичну участь. А в усьому іншому був немов дитина, яку можна легко розсмішити й розчулити, був людиною настрою, але не кривдник, і я ніколи не бачив, щоб він ударив учня або несправедливо покепкував із нього.

Тоді я ще вірив, що в слюсарній майстерні можна домогтися чогось вагомого в житті, тож дедалі більше сходився із Зільбернагелем, який перевершував усіх колег своїми вмінням і досвідом, він би міг легко позмагатися з майстром, ні в чому йому не поступаючись. Коли ми спостерігали за тим, як він працює, то у нас виникало бажання самим узятися за справу і спробувати свої сили — так легко й радісно, і бездоганно все в нього виходило. Йому доручали завжди найтоншу і найскладнішу роботу, під час виконання якої неможливо було ні дрімати, ні позіхати, яка вимагала максимального зосередження, він ще ні разу не зіпсував жодної деталі. Найбільшу радість дарувало йому монтування нових механізмів; він міг дати собі раду навіть із такими конструкціями, з якими йому раніше не доводилося працювати, він збирав і запускав у дію механізми, немовби бавлячись з іграшками, і мав при цьому такий благородний і особливий вигляд, що я тоді вперше достеменно усвідомив, що це означає, коли дух панує над матерією, а воля сильніша від усієї мертвої маси.

Поступово я також відкрив для себе, що мій приятель Костянтин не обмежується тільки одними замовленнями на ручну працю. Мені впало у вічі, що він часом кудись зникає після роботи й ніде не з'являється, і я невдовзі здогадався, що він сидить у своїй комірчині, яку винаймав на Зенфгассе, і щось

креслить. Спочатку я подумав, що він так вправляється, щоб не забути ті мистецтва, яким навчався у вечірній школі, але одного разу якось зайшов до нього і випадково зауважив, що він саме вирішував задачу на побудову якоїсь конструкції, і поки я говорив і про щось його запитував, то дізнався від нього, що працює над якимось винаходом. Відтоді як я це знав, між нами налагодилися довірливіші стосунки, а через деякий час я вже знав про всі його секрети і таємниці. Він винайшов два верстати, один з яких існував лише на папері, а інший уже у формі моделі. Мені приносило задоволення дивитися на його креслення, виконані так бездоганно, ретельно, акуратно і так чітко.

Моє вечірнє спілкування з Костянтином перервалося, коли я восени познайомився з Френце Бродбекк і між нами налагодилися любовні стосунки. Тоді ж я знову став посилено писати вірші, чого не робив з гімназійних літ, і ця чарівна легкодумна дівчина коштувала мені набагато дорожче, ніж вона того, ймовірно, вартувала, хоча я відбувся тільки синяком під оком.

Одного разу ввечері, після того, як я тривалий час був відсутній, знову прийшов до Зільбернагеля до його мансарди і привітався з ним. Він замислено глянув на мене і добряче надавав мені перцю за цю жіночу історію, але так добряче, що я ледь не розвернувся і не пішов. Однак я все ж залишився, оскільки в його гнівній промові прозвучало щось таке, що неймовірно лестило моєму юнацькому марнославному.

— Ти надто порядний для такої жінки, — промовив він, — і взагалі ти надто порядний для цих бабів. Великим механіком ти не станеш, хоч тобі це і неприємно чути. Але в тобі щось є, і воно ще проб'є собі дорогу, якщо ти сам до цього не зламаєш йому хребта своїми любовними походеньками.

І тут я запитав його, чому він, власне, так зневажливо відгукується про кохання й одруження. Він якусь хвилю суворо поглянув на мене, а тоді промовив:



## ЗМІСТ

Пахощі жасмину . . . . .	3
Винахідник . . . . .	7
Перша пригода . . . . .	13
Жертва кохання . . . . .	20
Кохання . . . . .	26
Лист юнака . . . . .	31
Юність. Чарівна літня ідилія . . . . .	36
Три липи . . . . .	75
Заручини . . . . .	80
Одного разу літнього вечора . . . . .	101
Липень (Новомісяччя) . . . . .	111
Taedium vitae . . . . .	155
Верісбюель . . . . .	179
Дивовижний сон . . . . .	192
Вагон для некурців . . . . .	198
Ураган (Циклон) . . . . .	206
Що поет побачив увечері . . . . .	224
Кавалер на льоду . . . . .	230
Поет. Книга пристрастей . . . . .	235
Ганс Амштайн . . . . .	294
Мармурова пила . . . . .	313
Гімназист . . . . .	345
Кожне мистецтво починається з любові. <i>I. Мегела</i> . . . . .	381
Примітки. <i>I. Мегела</i> . . . . .	393